

5. Калакура О. Польський чинник у діяльності Центральної Ради. Наукові записки ІПіЕНД. Вип. 8. Київ, 1999. С. 72–79.
6. Кравець О. Національно-культурна політика в Україні 1917–1918 рік. Національні меншини Правобережної України: Історія і сучасність. Науковий збірник. Житомир: Волинь, 1998. С. 20–23.
7. Кривоший Г. Національні меншини й Українська революція. Історія України. № 39. С. 2–4.
8. Мироненко О. Українська Центральна Рада. Етнонаціональний розвиток України. Терміни, визначення, персоналії. Київ, 1993. С. 393–394.
9. Національні відносини в Україні у XX ст.: збірник документів і матеріалів / Упорядн.: М. І. Панчук та ін. Інститут національних відносин і політології НАН України. Київ: Наукова думка, 1994. 557 с.
10. Національні меншини України у XX ст.: політико-правовий аспект. Київ: Ін-т політичних та етнонаціональних досліджень НАН України, 2000. 357 с.
11. Національні процеси в Україні : Історія і сучасність. Документи і матеріали. Довідник. У 2 ч. / Упоряд.: І. О. Кресіна (керівник), О. В. Кресін, В. П. Ляхоцький, В. Ф. Панібудьласка; За ред. В. Ф. Панібудьласки. Київ: Вища школа, 1997. Ч. 1. 583 с.
12. Основи етнодержавознавства. Підручник / За ред. Ю. І. Римаренка. Київ: Либідь, 1997. 656 с.
13. Радько П. Розробка теоретичних питань національно-територіальної автономії в період Центральної Ради. Наукові записки ІПіЕНД. Вип. 8. Київ, 1999. С. 56–62.

УДК 364-322(477)

Валентина Петрович,

Волинський національний університет імені Лесі Українки

ВОЛОНТЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ОСНОВА РОЗБУДОВИ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

У статті визначено, що створення, розвиток та розбудова демократичного громадянського суспільства залишається ключовим напрямком розвитку України. Зроблено висновок, що цьому значною мірою сприяє ефективна робота волонтерських організацій, діяльність яких активізувалася з початком війни, що розпочала росія.

Ключові слова: громадянське суспільство, демократія, волонтерський рух, волонтер.

The article determines that the creation, development and development of a democratic civil society remains a key direction of Ukraine's development. It is concluded that this is largely facilitated by the effective work of volunteer organizations, whose activities have intensified since the beginning of the war started by Russia.

Keywords: *civil society, democracy, volunteer movement, volunteer.*

Розбудова громадянського суспільства є одним із основних напрямків розвитку демократичної держави, оскільки його наявність полегшує захист суспільних інтересів громадян, стримує узурпацію влади, забезпечує підзвітність влади суспільству, сприяє процесам політичної демократизації, набуття державою ознак правової. Невід’ємною складовою громадянського суспільства є громадські організації. Згідно Статті 36. Конституції України «громадяни України мають право на свободу об’єднання у політичні партії та громадські організації для здійснення і захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів» [2].

У період війни процеси розбудови громадянського суспільства вимагають постійного моніторингу з метою виявлення факторів, що позитивно можуть вплинути на процес його розбудови. Одним з таких факторів є діяльність волонтерських організацій, яка стає все популярнішою і викликає довіру громадян, насамперед через позитивне відношення до волонтерського руху.

Волонтерська діяльність – відповідно до Закону України «Про волонтерську діяльність» – це «добровільна, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами шляхом надання волонтерської допомоги – роботи та послуги, що безоплатно виконуються і надаються волонтерами» [8]. В умовах війни чинне законодавство передбачає: сприяння волонтерству з боку держави у проведенні заходів; забезпечення можливості розробки загальнодержавних цільових програм з підтримки розвитку волонтерства та інших заходів з метою підтримки волонтерської діяльності в Україні; здійснення волонтерської допомоги в онлайн-режимі за допомогою мережі «Інтернет» та інших телекомунікаційних мереж; створення інформаційно-аналітичної платформи для інформування про можливості волонтерства в Україні та за її межами, підтримки інститутів громадянського суспільства в залученні волонтерів та для розміщення іншої інформації з метою сприяння розвитку волонтерського руху в Україні [8].

Слово «волонтер» походить від французького – «volontaire», англійського – «volunteer», які є похідними від латинського – «voluntarius» і в дослівному перекладі означає «доброволець», «бажаючий» [9].

Волонтерська діяльність з давніх-давен була притаманна українському

народу. Адже у словнику української мови поданий ряд слів-синонімів (добročинність, добročинство, добродійство, добродіяння, благодіяння...), які мають однакове тлумачення: надавати допомогу, сприяти комунєбудь у чомусь [9]. Історія добročинства в Україні налічує більше, ніж 100 років. На Русі завжди були люди, які безкоштовно давали допомогу хворим та нужденним. Тому, як стверджують у своїй науковій розвідці В. Петрович, І. Чарікова та В. Петрович, для впровадження активізації практичного досвіду підтримки морального духу в обороноздатності країни, українське суспільство має спиратися виключно на свої традиції, звичаї та культуру в контексті національної ідентичності українського народу [7, с. 220].

О. Паславська зауважує, що волонтерський рух – це природне явище, яке можливе лише у вільному, незалежному демократичному суспільстві. Служіння суспільству виховує громадянські почуття, а волонтерський рух, зокрема, є оптимальною умовою прояву альтруїзму, гуманності для самореалізації та самовдосконалення людини будь-якого віку. Волонтерський рух – це рух по наданню безкорисливої допомоги тим, хто її потребує. Під цим поняттям розуміють волонтерські дії як на місцевому, так і на державному рівнях [6, с. 22].

З початком повномасштабного вторгнення росії на територію нашої держави волонтери та волонтерська діяльність стали справжньою візитівкою України. Вона втілює в себе найкращі та найсвітліші бажання людства – бажання свободи та миру, захищеності та справедливості для усіх людей. Українські волонтери дивують і вражають своєю цілеспрямованістю, невтомністю та витримкою. Як стати волонтером, в Україні зрозуміли ще у 2014 р., а після 24 лютого 2022 р. напрямки волонтерства змінилися, набувши загальнонаціонального масштабу. Війна змусила багатьох людей опинитись у скрутній ситуації. Окрім допомоги держави, на поміч прийшли волонтери. Відтак сотні тисяч людей приєдналися до волонтерського руху: допомагають у гуманітарних штабах, плетуть маскувальні сітки, закупають амуніцію тощо.

Умови війни вкотре продемонстрували неймовірну силу та масштаби волонтерського руху в Україні. Волонтери у співпраці з неприбутковими організаціями реалізують напрями з надання волонтерської допомоги Збройним Силам України та постраждалим внаслідок широкомасштабної військової агресії росії проти України, збирають кошти й закупають товари для потреб фронту та цивільних, координують роботу центрів допомоги для внутрішньо

переміщених осіб, здійснюють підготовку потенційних місць розміщення людей, надають психологічну допомогу для дітей та підлітків, здають кров на донорство, організовують допомогу людям похилого віку, здійснюють авто-волонтерство. Саме ці напрями волонтерської діяльності є найпотужнішими в умовах війни [3, с. 30].

Зі збільшенням волонтерської спільноти виник також ряд проблем, зокрема через поширені стереотипи та незнання основних засад руху. Волонтером може стати кожен та кожна, хто прагне зробити внесок у перемогу України. Однак, щоб якісно та ефективно допомагати населенню чи військовим у час війни, важливо розуміти, що таке волонтерство та як воно працює [1].

О. Шевченко, Н. Шевченко виділяють декілька груп волонтерства: такі, що підкреслюють мотиви людини; такі, що підкреслюють раціональну дію; такі, що доповнюють попередні факторами індивідуального рівня: підвищення самооцінки, отримання нових соціальних зв'язків, задоволення життям, новий досвід, здобуття професійних навичок. Різницею в мотивах, рівні раціональності, індивідуальних особливостях пояснюють тим, що волонтери відрізняються за віком, статтю, національністю [10].

Науковці розрізняють чотири моделі добровольців: мотиваційна модель волонтерів, яка фокусується на індивідуальній мотивації, рухлива форма участі, яка залежить від багатьох факторів: бажання отримати нові навички, підвищення самооцінки, бажання створювати кар'єру, самоствердитися, зменшити внутрішньо особистісний конфлікт або загрозу; модель формування цінностей та ставлень, показує зв'язок між індивідуумом та його діяльністю в сфері волонтерства, обґрунтовує важливість громадянської участі і відповідальності; модель ідентифікації, тобто це модель, яка мотивує індивідуума залучати нових індивідів до певного виду діяльності після отримання позитивного результату від корисності волонтерської діяльності, це основа формування волонтерської ідентичності; модель волонтерської особистості ґрунтована на якостях внутрішнього самоконтролю, високої емоційної стабільності, почуття гідності, що дасть їм змогу стати волонтерами; модель особистого добробуту, яка поєднує в собі характеристики особистості і добре фізичне і психічне здоров'я, як необхідні ресурси для тих, хто хоче займатися добровільною діяльністю [4].

Ураховуючи роль громадянського суспільства у різних сферах суспільного життя, у Національній стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства

в Україні на 2021–2026 роки, визначено, важливою умовою, що сприятиме його розвитку, є налагодження співпраці волонтерських організацій з владними структурами. Волонтерські організації держава може: включати в програми соціально-економічного розвитку громад; виключити всі бар'єри, що прямо або побічно заважають людям займатися волонтерською діяльністю; надати волонтерам правовий статус і належний соціальний захист. Принципи свободи, творчості та гуманізму мають бути основою розбудови громадянського суспільства в Україні [5].

Зростання довіри громадян до інститутів громадянського суспільства зростає, що здебільшого відбувається за рахунок активізації діяльності громадських організацій, зокрема й волонтерських. Волонтерська діяльність в Україні поступово стає дієвим механізмом самоорганізації громадян. Держава повинна стимулювати волонтерську діяльність шляхом створення нових законів котрі мають на меті підтримати волонтерський рух. Активізація взаємодії волонтерства зі владою значно сприятиме розбудові громадянського суспільства в Україні.

Джерела та література

1. Громадянське суспільство України в умовах війни: звіт з комплексного соціологічного дослідження. URL: <http://surl.li/wzcjte> (дата звернення 01.11. 2024).
2. Конституція України від 28 червня 1996 року (Редакція від 01.01.2020). Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. с. 141. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 02.11.2024).
3. Манелюк Ю. М., Луценко В. Р., Савчук Н. І. Волонтерський рух України в умовах військової агресії. Політичні інститути та процеси. Вип. 6. 2022. С. 29–33.
4. Менеджмент волонтерських груп від А до Я : навч.-метод. посіб. / За ред. Т. Л. Лях; авт.-кол.: З. П. Бондаренко, Т. В. Журавель, Т. Л. Лях та ін. К. : Версо-04, 2012. 288 с.
5. Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021–2026 роки : Указ Президента України від 29 вересня 2021 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/487/2021#Text> (дата звернення 01.11.2024).
6. Паславська О. Становлення та розвиток волонтерського руху в Україні (історико-правове дослідження). Актуальні проблеми правознавства. Вип. 4 (8). 2016. С. 22–28.
7. Петрович В. В., Чарікова І. В., Петрович В. С. Капеланство в українських військових формаціях: історичний аспект. Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Науковий журнал Серія:

- Історичні науки. Том 35 (74). № 1. Київ : Видавничий дім «Гельветика», 2024. С. 216–221.
8. Про волонтерську діяльність : Закон України від 19 квітня 2011 року № 3236-VI (Редакція від 01.01.2024). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text> (дата звернення 31.10.2024).
 9. Словник-довідник для соціальних працівників та соціальних педагогів / за заг. ред. А. Й. Капської, І. М. Пінчук, С. В. Толстоухової. Київ : УДЦССМ, 2000. 260 с.
 10. Шевченко О. О., Шевченко Н. О. Волонтерський рух як прояв розбудови громадянського суспільства в Україні. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2023. № 2. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/dy/article/view/1105/1114> (дата звернення 01.11.2024).